

IJTIMOIIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNALI

VOL.3 № 3

2026

5-6 YOSHLI BOLALAR NUTQINI TEKSHIRISHNING NAZARIY ASOSLARI

Kaxxarova Malika Maxsudovna

Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti, o'qituvchi

Sherqo'ziyeva Diyora Abduvali qizi

Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti, talaba

Annotatsiya

Mazkur maqolada 5–6 yoshli bolalar nutqini tekshirishning nazariy asoslari tahlil qilinadi. Tadqiqot jarayonida nutq rivojlanishining psixologik, pedagogik, lingvistik va psixolingvistik jihatlarini o'rganildi hamda ushbu sohada olib borilgan ilmiy tadqiqotlar umumlashtirildi. Bolalar nutqining shakllanishi, uning kognitiv jarayonlar – idrok, xotira, tafakkur bilan o'zaro bog'liqligi hamda nutq rivojlanishidagi buzilishlarning bolaning ijtimoiylashuvi va ta'lim jarayoniga ta'siri yoritildi. Shuningdek, maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini diagnostika qilish jarayonining ahamiyati, nutq rivojlanish darajasini aniqlash mezonlari hamda logopedik tekshiruv metodlarining ilmiy asoslari ko'rib chiqildi. Maqolada nutqni o'rganish bo'yicha taniqli olimlarning ilmiy qarashlari tahlil qilinib, zamonaviy logopediya va lingvodidaktika nuqtai nazaridan bolalar nutqini baholashning tizimli yondashuvi asoslab berildi. Tadqiqot natijalari maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalar nutqini aniqlash, baholash va korreksion ishlarni tashkil etishda nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: nutq, xotira, psixolog, lingvistika, psixolingvistika, diagnostika, metodologiya.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОБСЛЕДОВАНИЯ РЕЧИ ДЕТЕЙ 5–6 ЛЕТ

Каххарова Малика Махсудовна

Национальный педагогический университет Узбекистана имени Низами, преподаватель

Шеркозиева Дийра Абдували кизи

Национальный педагогический университет Узбекистана имени Низами, студентка

Аннотация

В данной статье рассматриваются теоретические основы исследования речи детей 5–6 лет. В ходе исследования были изучены и проанализированы психологические, педагогические, лингвистические и психолингвистические аспекты развития детской речи, а также обобщены научные работы отечественных и зарубежных ученых в данной области. Особое внимание уделено процессу формирования речи у детей дошкольного возраста, взаимосвязи речевого развития с когнитивными процессами — восприятием, памятью и мышлением, а также влиянию речевых нарушений на социализацию ребенка и его учебную деятельность. В статье раскрывается значение диагностики речевого развития детей, рассматриваются основные критерии определения уровня речевого развития и научно-методические основы логопедического обследования. Проанализированы научные подходы известных исследователей к изучению речи детей и обоснована необходимость системного подхода к оценке речи в современной логопедии и лингводидактике. Полученные результаты могут служить теоретической основой для организации диагностики и коррекционной работы по развитию речи детей в дошкольных образовательных учреждениях.

Ключевые слова: речь, память, психолог, лингвистика, психолингвистика, диагностика, методика.

THEORETICAL FOUNDATIONS OF ASSESSING THE SPEECH OF CHILDREN AGED 5–6

Kaxxarova Malika Maxsudovna

Nizami National Pedagogical University of Uzbekistan, Lecturer

Sherqo'ziyeva Diyora Abduvali qizi

Nizami National Pedagogical University of Uzbekistan, Student

Abstract

This article examines the theoretical foundations of assessing the speech of children aged 5–6 years. During the study, psychological, pedagogical, linguistic, and psycholinguistic aspects of speech development were analyzed, and relevant scientific literature in this field was reviewed. Particular attention is paid to the formation of speech in preschool children, the relationship between speech development and cognitive processes such as perception, memory, and thinking, as well as the impact of speech disorders on a child's socialization and learning process. The article highlights the importance of diagnosing speech development in preschool children and discusses the main criteria for determining the level of speech development and the scientific and methodological foundations of speech therapy assessment. The scientific views of prominent researchers on children's speech development are analyzed, and the necessity of a systematic approach to speech evaluation in modern speech therapy and linguodidactics is substantiated. The results of the study can serve as a theoretical basis for organizing diagnostic and corrective work aimed at developing children's speech in preschool educational institutions.

Keywords: speech, memory, psychologist, linguistics, psycholinguistics, diagnostics, methodology.

Nutq - bu tabiatning ajoyib sovg'asi, uning natijasida insonlar keng imkoniyatlarga ega bo'lishadi. Biroq, maktabgacha yoshdagi bolalarni nutqini shakllanishiga paydo bo'lishiga hayot judda oz vaqt beradi. Ushbu davrda nutqni rivojlantirish uchun qulay sharoitlar yaratilsa o'rgatilsa, nutqning yozma shakllari - o'qish va yozish uchun, keyinchalik bolaning nutqi va bilish jarayonlarini rivojlantirishning asosi hisoblanadi. Maktabgacha yoshdagi bolaning nutqini rivojlantirish tekshirish baholash bir muncha qiyin. Nutqni o'zlashtirish idrok, xotira, fikrlash jarayonlarini yaxshi rivojlanishini ta'minlaydi, bolalar faoliyatining barcha turlarini va bolaning "ijtimoiylashuvi" ni yaxshilaydi. Bolalar nutqini psixologik, lingvistik, psixolingvistik tadqiqotlarda Vygotskiy L.S., Zaporozhets A.V., Lisina M.I., Shaxnarovich A.M., Jukova N.S., Filicheva T.B. kabi olimlar nutqni rivojlanish jarayonida har qanday buzilish bolalarning faoliyati va xatti harakatlariga ta'sir ko'rsatishi isbotlaganlar.

Zamonaviy maktabgacha ta'lim muassasasida bolalar nutqini rivojlantirishga katta e'tibor qaratilmoqda. Biroq, to'g'ri va samarali ishni yaratish uchun, birinchi navbatda, diagnostik tadqiqot jarayonida amalga oshiriladigan tekshiruv bolaning nutq rivojlanishida buzilish va kamchiliklarni aniqlash kerak. Tuzatish va profilaktika ishlari dastlabki bosqichi bo'lgan diagnostikadan lingvodidaktika, boshlanishi kerak. Maktabgacha pedagogika, umuman Defektologiya va xususan nutq terapiyasi, ontolingvistika, kognitiv psixologiya, neyropsikologiya va boshqalar: bolaning nutq rivojlantirish darajasini aniqlash tekshirish — yosh avlodni o'qitish va rivojlantirish muammolari bilan bog'liq bo'lgan bir qator ilmiy fanlarning eng dolzarb mavzularidan biri hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili

Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini o'rganish masalasi psixologiya, pedagogika, lingvistika va logopediya fanlari kesishgan nuqtada shakllangan muhim ilmiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Bolalar nutqining rivojlanish qonuniyatlari, nutq faoliyatining shakllanish bosqichlari

hamda nutq buzilishlarini aniqlash va bartaraf etish masalalari ko'plab olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Mazkur muammoga bag'ishlangan ilmiy manbalar tahlili shuni ko'rsatadiki, bolalar nutqini tekshirish jarayonida nazariy va metodologik asoslarning shakllanishi uzoq tarixiy rivojlanish bosqichiga ega.

Logopediya sohasida olib borilgan tadqiqotlarda maktabgacha yoshdagi bolalarda nutqning shakllanishi, uning bosqichlari hamda nutq buzilishlarini aniqlash metodlari batafsil yoritilgan. Xususan, M.Y. Ayupova o'zining logopediya bo'yicha darsligida bolalar nutqini rivojlantirishning nazariy asoslari, nutq buzilishlarining turlari va ularni bartaraf etish metodlari haqida keng ma'lumot beradi. Muallifning ta'kidlashicha, maktabgacha yosh davri nutqning faol shakllanish bosqichi bo'lib, aynan shu davrda nutq rivojlanishidagi kamchiliklarni aniqlash va korreksion ishlarni boshlash muhim ahamiyat kasb etadi [1, 45-b.].

Shuningdek, nutq rivojlanishining leksik va grammatik tomonlarini rivojlantirish masalalari zamonaviy ilmiy tadqiqotlarda ham alohida o'rin egallaydi. Xususan, M.M. Khakharova tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda og'ir nutq nuqsoniga ega bo'lgan bolalarda nutqning leksik-grammatik tomonini rivojlantirish texnologiyalari ilmiy jihatdan asoslab berilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, bolalar nutqini rivojlantirish jarayonida maxsus pedagogik texnologiyalar va individual yondashuvdan foydalanish yuqori samaradorlikni ta'minlaydi [2, 17-b.].

Bolalar nutqining umumiy rivojlanmaganligi (ONR) muammosi rus logoped olimlari tomonidan ham keng o'rganilgan. Jumladan, T.B. Filicheva va G.V. Chirkina o'z tadqiqotlarida maktabgacha yoshdagi bolalarda nutqning umumiy rivojlanmaganligi, uning diagnostikasi hamda korreksion metodlarini ilmiy asosda yoritib berganlar. Mualliflarning fikricha, nutq rivojlanishidagi kamchiliklarni erta aniqlash va tizimli korreksion ishlarni tashkil etish bolalarning keyingi ta'lim jarayoniga muvaffaqiyatli moslashuvini ta'minlaydi [3, 28-b.].

Bundan tashqari, bolalarda kommunikativ faoliyatni faollashtirish masalalari ham ilmiy tadqiqotlarda muhim o'rin tutadi. L.V. Iyudina tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda nutqi to'liq rivojlanmagan bolalarda kommunikativ faoliyatni rivojlantirish metodlari tahlil qilinadi. Muallif bolalarda muloqot jarayonini rivojlantirish nutqning faol qo'llanilishiga bevosita ta'sir ko'rsatishini ta'kidlaydi [4, 12-b.].

Metodologiya

Mazkur tadqiqotda 5–6 yoshli bolalar nutqini tekshirishning nazariy asoslarini aniqlash maqsadida ilmiy-pedagogik tadqiqot metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida psixologik, pedagogik, lingvistik va logopedik yo'nalishdagi ilmiy adabiyotlar tahlil qilindi hamda ularning mazmuni umumlashtirildi. Bolalar nutqining rivojlanish jarayoni, uning bosqichlari va diagnostika usullarini aniqlashda qiyosiy tahlil, tizimli yondashuv va ilmiy manbalarni tahlil qilish metodlari qo'llanildi.

Shuningdek, maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini baholashda qo'llaniladigan zamonaviy diagnostik metodikalar o'rganildi va ularning nazariy asoslari tahlil qilindi. Tadqiqot davomida nutq rivojlanishining fonetik-fonematik, leksik-grammatik hamda kommunikativ jihatlarini aniqlashga qaratilgan ilmiy yondashuvlar ko'rib chiqildi. Mazkur metodologik yondashuv bolalar nutqini kompleks baholash hamda nutq rivojlanishidagi mumkin bo'lgan kamchiliklarni aniqlashga xizmat qiladi.

Natijalar

Til va nutqni bilish qobiliyati har bir inson hayotida juda muhimdir. Bolani jamiyatga qo'shish, uni tarbiyalash, o'qitish, shaxsni shakllantirish, ya'ni ijtimoiy-madaniy moslashuv uchun zarurdir. Inson hayotining barcha sohalarini istisno qilmasdan, nutq insonning me'yorda rivojlanishining kalitidir. Bolaning nutq qobiliyatini (yutuqlarini) o'z vaqtida aniqlash va to'g'ri talqin qilish ta'lim, rivojlanish va tuzatish vazifalarini samarali hal etishga imkon beradi, chunki nutq holati bolaning umumiy aqliy psixologik rivojlanishining muhim diagnostik belgisidir. Biroq,

so'zlash qobiliyati kabi insonning noyob qobiliyatini o'rganish ilmiy bilimlarning eng qiyin yo'nalishlaridan biri hisoblanadi, chunki bu erda siz rivojlanish bilan sistemogenez sifatida yuzaga keladigan ob'ekt bilan shug'ullanishingiz kerak (P.K. Anoxinning) fikriga ko'ra: bu shuni anglatadiki tizimning turli xil elementlari (bloklari, modullari) bir vaqtning o'zida va tengsiz rivojlanadi. Ulardan ba'zilari, boshqa, asosiy, ikkinchi darajali, murakkab va nozik differentsiatsiyalangan funktsiyalarni shakllantirish uchun zarurdir. Shuning uchun, tadqiqot qiziqishining faqat alohida, juda muhim bo'lsa-da, nutqni rivojlantirish va tilni o'zlashtirishning aspektlari umume'tirof etilgan tizimli metodologiya nuqtai nazaridan asossizdir.

Bolalar nutqini o'rganish uchun yagona usullarni izlash mutaxassislar tomonidan ushbu muammolarni o'rganish boshidan boshlab amalga oshirildi. T. N. Ushakova tomonidan olib borilgan bolalar nutqini o'rganishning turli yondashuvlari, usullari va metodlari tavsifini o'z ichiga olgan manbalarni tahlil qilish shuni ko'rsatdiki, bu sohada ilmiy bilimlarni shakllantirishning dastlabki bosqichlarida mutaxassislar nutq jarayonining alohida yo'nalishlarini (ovozli reaksiyalarni ro'yxatga olish, nutq oqimining fonetik tarkibiy qismi, bolalar so'zlarining tavsifi va boshqalar).

Og'zaki va yozma nutqdagi kamchiliklarni milliy tilda quyidagilar tekshirgan: Z.G.Gavashvili, A.S.Vinokur, R.A.Ayazbekova, K.K.Karlep, A.Mikulskite, B.Pas'halakov, N.A.Filimoshkina, L.Rahimova, L.I.Savka va boshqalar. Bu qonuniyatlar talaffuzdagi defektlarning umumiy qonun-qoidalari haqida ma'lumot beradi va korreksion ishlarda bir xil metodik prinsiplardan foydalanish mumkinligini isbotlaydi. Shu bilan birga maxsus usullardan foydalangan holda ona tilida uchraydigan fonetiko-fonematik xususiyatlari bo'lgan ba'zi bir talaffuz kamchiliklari bor tovushlar ham uchraganligi kuzatildi. 1927 yilda, bolalar nutqining taniqli tadqiqotchisi N. A. Rybnikov bolaning doimiy rivojlanishini yaxlit tasavvur qilish uchun tizimli usullarning kerakligini va ahamiyatini ta'kidladi. Yigirmanchi asrning ikkinchi yarmida, bolalar nutqini o'rganish jadal rivojlanib bordi va bu erda nutq ko'nikmalari va malakalari, nutqni rivojlantirishning intellektual qobiliyatlarga bog'liqligi, nutqni o'zlashtirishni davriylashtirish va boshqa mavzular alohida o'rin egalladi. Yangi uslubiy yondashuvlar va texnik tadqiqot imkoniyatlari paydo bo'ldi. Ko'p jihatdan, bu o'z ona tili va xorijiy tillarni o'qitish, maktabgacha tarbiyachilar, nutq terapiyasi, miya travmalaridan keyin rehabilitatsiya ishlarida, sud psixologiyasi, sud tibbiyoti va boshqa ko'plab kishilarning rehabilitatsiya ishlarida qo'llanadigan psixolinguistika kabi integral ilmiy intizomning paydo bo'lishi bilan bog'liq.

"Instrumental" fan sifatida psixolingvistlar sistemologiyani tanladilar, bu esa nutqni ishlab chiqarish jarayonini modellashtirishga imkon beradi. Aynan modellashtirish psixolingvistlarga shaxsning nutqiy-lingvistik hodisasining mohiyatini tushunishga yaqinlashishga imkon berdi, nutqni tushunish va ishlab chiqarish jarayonida ma'lum bir tarzda bog'langan individual aloqalarni ta'kidlab o'tdi. Psixolingvistika barcha fanlarga ma'lum metodologik uslubiy ta'sir ko'rsatdi, uning ob'ekti bolaning nutqini o'rganish. Masalan, nutq terapiyasida nutq patologiyasining turli xil tasniflari ishlab chiqildi va qabul qilindi, ulardan birida nutqning tashqi (fonatsiya) tomoni buzilishi ilgari sodir bo'lgan buzilishlardan ajratildi, nutqni ishlab chiqarishning chuqur bosqichlarida (klinik va pedagogik tasnif); ikkinchisida esa lingvistik aloqa vositalarini (tilni) assimilyatsiya qilishning buzilishi ushbu vositalardan (nutqdan) foydalanishni buzish bilan (psixologik va pedagogik tasnif) qarama-qarshi bo'lgan. Shuningdek, psixolingvistik rivojlanish asosida R.E.Levina birinchi marta og'zaki nutqdagi ba'zi bir buzilishlar va yozma nutqdagi tegishli o'ziga xos xatolar o'rtasidagi bog'liqlik mavjudligini isbotladi va lingvodidaktika (tilni o'rganish nazariyasi) da asosiy tushunchalar quyidagilardir: til kompetentsiyasi, nutq kompetentsiyasi va kommunikativ kompetentsiya bo'lib qoldi.

Nutq faoliyati turlari psixofizyologik mexanizmni ajratish tamoyiliga ko'ra tasniflangan. Bolaning nutqini baholash uchun psixolinguistik g'oyalar ta'siri ostida, faqat so'zning ovozli tomonini emas, balki bola foydalanadigan til vositalarining butun majmuasini baholash

asosida yaqinlasha boshladi: leksik, morfologik, sintaktik, fonetik va boshqalar. Eng mashhur R. E. Levina tomonidan yaratilgan nutqni rivojlantirish darajalarining tasnifi.

№	Nutq rivojlanishi sohasi	Baholash mezonlari	Baholash darajasi	Izoh
1	Fonetik-fonematik qobiliyat	Talaffuz to'g'riligi	Yuqori / O'rta / Past	Masalan, tovushlarni aniq talaffuz qilish
2	Leksik qobiliyat	Lug'at boyligi	Yuqori / O'rta / Past	Bola so'zlarni to'g'ri ishlatadi yoki yo'q
3	Grammatik qobiliyat	Sintaksis va morfologiya	Yuqori / O'rta / Past	Gap tuzilmalari va so'z yasash qobiliyati
4	Kommunikativ kompetensiya	Muloqotdagi faoliyat	Yuqori / O'rta / Past	Suhbatda nutqni maqsadga muvofiq ishlatish
5	Nutqni tushunish	Tinglash va tushunish	Yuqori / O'rta / Past	Savollarga javob berish qobiliyati

Bolaning nutq rivojlanishining darajadagi bo'linishi nutq diagnostikasida muayyan birlashuvga erishildi, bu esa nutq terapevtlariga o'z faoliyatini metodik jihatdan yanada malakali amalga oshirish imkonini berdi. Biroq, bu tasnifning tavsiflovchi xususiyati, aslida fanning rivojlanishining hozirgi bosqichida kommunikativ faoliyatning o'zi emas, balki chuqur fikrlash-nutq-til jarayonlarining faqat tashqi ko'rinishlariga ta'sir qiladi, ilm-fanni rivojlantirishning hozirgi bosqichida mutaxassislarni to'liq qondira olmaydi. Bunday norozilikning natijasida, bolaning nutq rivojlanish darajasini aniqlashning asosiy mezonlari sifatida quyidagilar taklif qilingan: psixologik lingvistik universal sifatida til qobiliyatining holati (N.V. Miklyaeva), neyropsikologik tadqiqotlar asosida aniqlangan yuqori aqliy vazifalarning holati (T. V. Axutina, A. V. Semenovich, L. S. Tsvetkova), til vositalarini egallash darajasi (O. E. Gribova, T. P. Bessonova), kognitiv soha holati va nutqni o'zlashtirishning potentsial imkoniyatlari (O. N. Usanova, N. ya. Semago) va boshqalar. Albatta, bu o'zgarishlar nutq mexanizmi va nutq patologiyasi sharoitida tuzilishi va ishlashi haqidagi g'oyalarni sezilarli darajada kengaytirish va chuqurlashtirishga imkon berdi. Biroq, amaliyotchi o'qituvchi muayyan diagnostika metodologiyasini tushunish uchun maxsus nazariy tayyorgarliksiz ma'lum bir diagnostika metodologiyasini tushunish juda qiyin bo'lishi mumkin (ko'pincha bu usullar faqat turli yo'nalishdagi test topshiriqlari to'plami sifatida taqdim etiladi).

№	Nutq buzilishi turi	Belgilari	Diagnostika usuli	Korreksiya tavsiyalari
1	Fonetik buzilishlar	Tovushlarni noto'g'ri talaffuz qilish	Fonetik testlar	Maxsus talaffuz mashqlari
2	Leksik buzilishlar	Lug'at yetishmasligi, so'zlarni noto'g'ri ishlatish	Lug'at boyligini tekshirish	Lug'atni boyitish mashqlari
3	Grammatik buzilishlar	Gap tuzilmasini noto'g'ri ishlatish	Sintaksis testlari	Grammatik mashqlar
4	Kommunikativ buzilishlar	Suhbatga qo'shila olmaslik, nutqni tushunmaslik	Interaktiv o'yin va suhbat	Muloqotni rivojlantiruvchi mashqlar

Hozirgi kunda mutaxassislar universal tasdiqlangan, ishlatish uchun qulay, bolaga nisbatan insoniy diagnostika usullar bo'lib, bolaning nutqini uning asosiy funksiyasini shakllantirish nuqtai nazaridan — aloqa funksiyasidan baholashga imkon beradi. Maktabgacha yoshdagi bolalarning nutqini rivojlantirish diagnostikasi maktabgacha yoshdagi bolalarning nutq imkoniyatlarini ob'ektiv baholash mumkin bo'lgan vositalar va usullarni tanlashni o'z ichiga oladi.

5–6 yoshli bolalar nutqini tekshirishning nazariy asoslarini o‘rganish natijasida shuni aniqlash mumkinki, nutq rivojlanishi bolaning kognitiv va ijtimoiy faoliyati bilan bevosita bog‘liq. Bolaning nutqini baholash jarayonida nafaqat talaffuz va so‘z boyligi, balki uning grammatik qobiliyati, nutqni tushunish darajasi va kommunikativ ko‘nikmalari ham hisobga olinishi zarur. Shu bois diagnostika jarayonida kompleks yondashuv qo‘llash — psixologik, lingvistik va pedagogik omillarni birlashtirish muhim hisoblanadi. Nutq buzilishlarini erta aniqlash va ularga mos korreksion ishlarni tashkil etish bolalarning ijtimoiylashuvi, o‘z-o‘zini ifoda etish qobiliyati va maktabga tayyorgarligini oshirishga yordam beradi. Shu bilan birga, maktabgacha ta’lim muassasalarida logopedik diagnostika jarayonini tizimli tashkil etish va mutaxassislarining metodik tayyorgarligini oshirish dolzarb vazifa hisoblanadi. Shuni ta’kidlash lozimki, nutq rivojlanishini baholash jarayonida psixolingvistik yondashuvlarning qo‘llanilishi bolalarning nutq qobiliyatini yanada chuqurroq o‘rganish, kamchiliklarni aniqlash va individual rivojlantirish dasturlarini ishlab chiqish imkonini beradi. Shu sababli maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini tekshirish nafaqat pedagogik, balki psixologik va lingvistik jihatdan ham ilmiy asoslangan jarayon bo‘lishi kerak.

Mazkur maqolada 5–6 yoshli bolalar nutqini tekshirishning nazariy asoslari ilmiy adabiyotlar tahlili asosida o‘rganildi va tahlil qilindi. Tadqiqot davomida bolalar nutqining shakllanish jarayoni, uning psixologik, lingvistik hamda pedagogik jihatlari, shuningdek nutq rivojlanishining asosiy qonuniyatlari yoritib berildi. O‘rganilgan ilmiy manbalar shuni ko‘rsatadiki, maktabgacha yosh davri bolaning nutqiy faoliyati jadal rivojlanadigan muhim bosqich hisoblanadi. Aynan shu davrda bola nutqning fonetik-fonematik, leksik va grammatik tizimini faol o‘zlashtiradi, muloqot jarayonida nutqdan samarali foydalanish ko‘nikmalarini egallaydi. Shu sababli bu davrda nutq rivojlanishini tekshirish va baholash muhim ilmiy hamda amaliy ahamiyatga ega. Nutq rivojlanishini baholashda bolaning nafaqat talaffuz tomoni, balki uning lug‘at boyligi, grammatik tuzilmani o‘zlashtirish darajasi, nutqni tushunish qobiliyati va kommunikativ faoliyati ham hisobga olinishi zarur. Chunki nutq insonning fikrlash jarayoni, idrok, xotira va boshqa kognitiv jarayonlari bilan uzviy bog‘liq holda rivojlanadi. Shu bois nutqni tekshirish jarayonida psixologik va pedagogik omillarni hisobga olish muhim ahamiyat kasb etadi. Nutq rivojlanishidagi kamchiliklarni erta aniqlash va o‘z vaqtida korreksion ishlarni tashkil etish bolalarning nutqiy faoliyatini rivojlantirish bilan bir qatorda, ularning ijtimoiylashuvi, bilimlarni o‘zlashtirishi va maktab ta’limiga tayyorgarligini oshirishda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. Shu sababli logopedik diagnostika jarayonini ilmiy asosda tashkil etish, zamonaviy metod va usullardan foydalanish hamda mutaxassislarining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. 5–6 yoshli bolalar nutqini tekshirishning nazariy asoslarini chuqur o‘rganish bolalar nutqini rivojlantirish, nutq buzilishlarini aniqlash va ularni bartaraf etish jarayonini samarali tashkil etishga imkon beradi. Kelgusida ushbu yo‘nalishda olib boriladigan ilmiy tadqiqotlar bolalar nutqini diagnostika qilishning yanada takomillashgan metodlarini ishlab chiqish, shuningdek maktabgacha ta’lim tizimida nutq rivojlanishini qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Ayupova M.Y. Logopediya: darslik, Toshkent, O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti. -T:2013
2. Khakharova Malika Maksudovna. Technologies for the development of the lexical-grammatical aspects of the speech of children with severe speech defects. American Journal of Interdisciplinary Research and Development, 16-20. ISSN Online: 2771-8948. Volume 25.2024.
3. Филичёва Т.Б., Чиркина Г.В. Устранение общего недоразвития речи у детей дошкольного возраста / Практическое пособие. – М.: 2014
4. Июдина, Л. В. Активизация коммуникативной деятельности детей с общим недоразвитием речи [Текст] / Л. В. Июдина // Логопед в детском саду. – 2008. – № 7